

POSTANOWIENIE

24 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

na posiedzeniu niejawnym 24 kwietnia 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa B. S.

przeciwko D. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

o zapłatę,

na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Warszawie

postanowieniem z 16 października 2023 r., XXIII Ga 2005/22,

zagadnienia prawnego:

"Czy w przypadku utraty przesyłki z deklarowaną wartością nadawca przesyłki może domagać się od przewoźnika zapłaty odszkodowania odpowiadającego rzeczywistej wartości utraconego towaru wyliczonego wedle rachunku sprzedawcy jeśli przewoźnik nie mógł się z nim zapoznać (art. 40 [...] w zw. z art. 80 ust. 1 i 3 ustawy z 15 listopada 1984r. Prawo przewozowe)?"

odmawia podjęcia uchwały.

Ewa Stefańska Marcin Łochowski Piotr Telusiewicz

[SOP]

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 16 października 2023 r., Sąd Okręgowy w Warszawie na

podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne o następującej treści: „Czy w przypadku utraty przesyłki z deklarowaną wartością nadawca przesyłki może domagać się od przewoźnika zapłaty odszkodowania odpowiadającego rzeczywistej wartości utraconego towaru wyliczonego wedle rachunku sprzedawcy, jeśli przewoźnik nie mógł się z nim zapoznać (art. 40 [...] w zw. z art. 80 ust. 1 i 3 ustawy z 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe)?”.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał w szczególności, że w rozpoznawanej sprawie powództwo oparte zostało na twierdzeniu o utracie przesyłki przez przewoźnika. Przyjmując, że materialnoprawną podstawę rozstrzygnięcia stanowią przepisy ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (dalej: „pr.przew.”), Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 65 ust. 1 pr.przew. przewoźnik ponosi odpowiedzialność za utratę, ubytek lub uszkodzenie przesyłki powstałe od przyjęcia jej do przewozu aż do jej wydania oraz za opóźnienie w przewozie przesyłki. Zauważył, że w przypadku zastosowania tego przepisu przesłanki odpowiedzialności są odmienne niż w przypadku odpowiedzialności kontraktowej na zasadach ogólnych (art. 471 k.c.). Na podstawie art. 65 ust. 1 pr.przew. na wierzycielu spoczywa ciężar udowodnienia szkody (która przybiera postać utraty, ubytku, lub uszkodzenia przesyłki), zdarzenia (które szkodę wywołało), związku czasowego między szkodą a przewozem (czyli tego, że do powstania szkody doszło od przyjęcia przesyłki do jej wydania) oraz związku przyczynowego (między zdarzeniem a szkodą).

Dodatkowo wierzyciel jest zobowiązany wykazać wartość utraconej przesyłki, która powinna być zgodna z zasadami wyrażonymi w art. 80 pr.przew. Wysokość odszkodowania za utratę lub ubytek przesyłki nie może przewyższać wartości, którą ustala się na podstawie i w następującej kolejności: 1) ceny wskazanej w rachunku dostawcy lub sprzedawcy albo 2) ceny wynikającej z cennika obowiązującego w dniu nadania przesyłki do przewozu bądź 3) wartości rzeczy tego samego rodzaju i gatunku w miejscu i czasie ich nadania. Sąd Okręgowy stwierdził, że przepis ten jest bezwzględnie obowiązujący, a postanowienia umów sprzeczne z jego treścią należy uznać za nieważne na podstawie art. 58 § 1 k.c. W szczególności, jeżeli istnieje rachunek nadawcy lub sprzedawcy, nie ma możliwości posłużenia się innym kryterium. Istnieje przy tym

jeden wyjątek, a mianowicie sytuacja określona w art. 80 ust. 3 pr.przew., zgodnie z którym w razie utraty przesyłki z deklarowaną wartością należy się odszkodowanie w wysokości deklarowanej, a w razie ubytku – w odpowiedniej części, chyba że przewoźnik udowodni, że wartość deklarowana przewyższa wartość ustaloną w sposób określony w art. 80 ust. 1 pr.przew. Według art. 40 ust. 1 pr.przew. jeżeli wartość przewożonych rzeczy nie wynika z rachunku sprzedawcy lub dostawcy ani z obowiązującego cennika, nadawca może zadeklarować ich wartość w liście przewozowym.

Sąd Okręgowy wskazał, że istota przedstawionego zagadnienia prawnego dotyczy charakteru i mocy wiążącej deklaracji wartości przesyłki dla ostatecznego ustalenia przez sąd wysokości odszkodowania za jej utratę przez przewoźnika. W ocenie Sądu wątpliwości występują w sytuacji, w której rachunek nie był znany przewoźnikowi, a nadawca zadeklarował wartość przesyłki.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że w praktyce obrotu gospodarczego z reguły rachunek towarzyszy przesyłce, ale nie jest widoczny i znany przewoźnikowi. Zdaniem Sądu, chociaż z literalnej wykładni art. 40 pr.przew. to nie wynika, wykładnia celowościowa i systemowa wskazywałyby, że należy przyjąć, iż chodzi o rachunek towarzyszący przesyłce (tj. istniejący w chwili nadawania przesyłki do przewozu, z którym przewoźnik mógł się zapoznać zawierając umowę), i to wyłącznie w relacji handlowej, dla wykonania której została zawarta umowa przewozu. Za taką wykładnią przemawiają względy lojalności kontraktowej, gdyż przewoźnik przyjmując do przewozu rzeczy określonej wartości, znanej z przedstawionych mu faktur, szacuje ryzyko związane z przewozem i nie powinien być zaskakiwany wyższymi wartościami na etapie ustalania odszkodowania. Niemniej przy takiej wykładni powstają komplikacje w dochodzeniu odszkodowania choćby dla odbiorcy, który wyrównania szkody będzie mógł się domagać wyłącznie od nadawcy w ramach stosunku prawnego łączącego nadawcę z odbiorcą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według art. 390 § 1 k.p.c. jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, odraczając rozpoznanie

sprawy. W orzecznictwie wskazuje się, że przewidziana w powołanym przepisie instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego stanowi wyjątek od konstytucyjnej zasady niezawisłości sądów. Z tego względu określone w art. 390 § 1 k.p.c. przesłanki podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy muszą być interpretowane w sposób ścisły, a w razie ich niewykazania brak jest podstaw do udzielenia merytorycznej odpowiedzi sądowi pytającemu (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999, nr 10, poz. 166; postanowienia SN: z 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08; z 29 października 2009 r., III CZP 79/09; z 12 stycznia 2010 r., III CZP 106/09; z 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16; z 5 października 2016 r., III CZP 50/16; z 20 lutego 2019 r., III CZP 91/18; z 11 kwietnia 2019 r., III CZP 96/18; z 14 czerwca 2019 r., III CZP 9/19; z 16 września 2021 r., III CZP 108/20).

Zatem udzielenie odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne będzie uzasadnione, gdy wykazane zostanie, że sąd drugiej instancji dostrzegł w rozpoznawanej sprawie zagadnienie prawne, którego nie jest w stanie samodzielnie rozstrzygnąć. Niezbędne jest przy tym wykazanie, że po stronie sądu pytającego występują zarówno obiektywnie, jak i subiektywnie poważne wątpliwości interpretacyjne dotyczące zagadnienia prawnego zawartego w sentencji postanowienia wydanego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. (postanowienia SN: z 30 maja 2003 r., III CZP 30/03; z 14 listopada 2006 r., III CZP 84/06; z 20 listopada 2009 r., III CZP 90/09; z 22 października 2010 r., III CZP 80/10; z 16 września 2021 r., III CZP 108/20; z 29 października 2021 r., III CZP 64/20; z 13 stycznia 2022 r., III CZP 29/22).

Powyższe obowiązki sądu występującego z pytaniem prawnym zostały w orzecznictwie sprecyzowane przez przyjęcie, że w celu podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy konieczne jest wykazanie przez sąd pytający, iż mimo zastosowania właściwych metod wykładni prawa istnieją co najmniej dwa stanowiska, które mogą być zastosowane przy rozstrzygnięciu sporu występującego w sprawie (postanowienia SN: z 12 stycznia 2001 r., III CZP 45/00; z 30 listopada 2005 r., III CZP 97/05; z 18 czerwca 2015 r., III CZP 30/15; z 7 lutego 2016 r., III SZP 6/15; z 18 lipca 2018 r., III UZP 2/18; z 15 listopada 2018 r., III CZP 53/18; z 7 grudnia 2018 r., III CZP 72/18; z 18 stycznia 2019 r.,

III CZP 63/18; z 30 czerwca 2020 r., III CZP 61/19; z 28 października 2021 r., III CZP 57/20; z 29 października 2021 r., III UZP 5/20; z 13 stycznia 2022 r., III CZP 41/22).

Ponadto w orzecznictwie zastrzega się, że Sąd Najwyższy w ramach instytucji pytań prawnych nie rozstrzyga problemów dogmatycznych, które w szerokim ujęciu wskazują na powiązanie merytoryczne z kontekstem sprawy, ale nie mają bezpośredniego odniesienia w okolicznościach faktycznych i prawnych występujących w sprawie. Zagadnienie prawne powinno dotyczyć takiego problemu, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy jest rzeczywiście niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego (postanowienia SN: z 28 maja 2021 r., III CZP 28/20; z 16 września 2021 r., III CZP 108/20; z 29 października 2021 r., III CZP 64/20; z 13 stycznia 2022 r., III CZP 29/22).

Z przedstawionego pytania prawnego wynika, iż wątpliwości Sądu Okręgowego dotyczą możliwości domagania się przez nadawcę odszkodowania w określonej wysokości. Tymczasem sfera kompetencyjna nadawcy do realizacji przysługującego mu roszczenia odszkodowawczego powstałego w związku ze szkodą wyrządzoną mu w wyniku zagubienia przesyłki nie jest przedmiotem sporu prawnego między stronami postępowania i nie znajduje swojego odzwierciedlenia w zarzutach apelacji wniesionej przez powoda.

Ponadto w uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy nie zawarł argumentów wskazujących na znaczenie przedstawionego pytania prawnego dla rozstrzygnięcia zawisłej przed nim sprawy. Wywody Sądu skoncentrowane są wokół znaczenia deklaracji wartości przesyłki oraz znaczenia rachunku sprzedawcy przy ustaleniu wysokości odszkodowania za utratę przesyłki, gdy przewoźnik nie mógł się z tym rachunkiem zapoznać, a więc kwestii, których dotyczy zarzut naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 40 w zw. z art. 80 ust. 1 i 3 pr.przew. Takiego wątku problemowego nie można jednak wyprowadzić z brzmienia sentencji postanowienia o przedstawieniu pytania prawnego w rozpoznawanej sprawie.

Sąd Okręgowy nie przedstawił dwóch alternatywnych kierunków wykładni, prowadzących do dwóch odmiennych rozstrzygnięć sformułowanego zagadnienia prawnego. W motywach postanowienia Sąd zaprezentował wypowiedzi

przedstawicieli doktryny, wyrażane na tle art. 40 i 80 pr.przew. w kwestii znaczenia deklaracji wartości dla ustalenia wysokości odszkodowania należnego nadawcy za utratę przesyłki w przewozie. Nie wskazał jednak dwóch różnych możliwości wykładni tych przepisów, prowadzących do rozbieżnych rozstrzygnięć i wskazujących na występowanie po stronie Sądu Okręgowego istotnych trudności interpretacyjnych.

Z uzasadnienia postanowienia wynika, że Sąd Okręgowy przyjął jednoznaczne stanowisko co do zarzutu apelacji naruszenia art. 40 w zw. z art. 80 ust. 1 i 3 pr.przew., a więc kwestii stanowiącej asumpt do wystąpienia z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego. Sąd pytający zaznaczył, że rachunek sprzedaży, który nie został przedstawiony przewoźnikowi przy nadawaniu przesyłki, nie może stanowić podstawy ustalenia wysokości odszkodowania za utraconą przesyłkę, gdy jednocześnie nadawca zadeklarował wartość tej przesyłki w wysokości niższej niż rzeczywista. Chociaż powyższy wniosek nie wynika z literalnego brzmienia przepisów, to w ocenie Sądu Okręgowego za przedstawionym rozwiązaniem przemawia wykładnia systemowa i celowościowa. Przewoźnik, przyjmując przesyłkę do przewozu, szacuje ryzyko związane z przewozem i nie powinien być zaskakiwany wartością wyższą od zadeklarowanej już na etapie ustalania odszkodowania. A taki właśnie byłby skutek dopuszczenia możliwości powołania się przez nadawcę na wyższą od zadeklarowanej wartość przesyłki, określoną w rachunku, który nie był przewoźnikowi znany. Treść uzasadnienia wskazuje zatem, że Sąd Okręgowy, zadając pytanie prawne, nie miał w istocie wątpliwości, jakiej należy udzielić odpowiedzi.

Wobec powyższego, ze względu na niewykazanie przesłanek określonych w art. 390 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały.

Ewa Stefańska Marcin Łochowski Piotr Telusiewicz

(r.g.)

